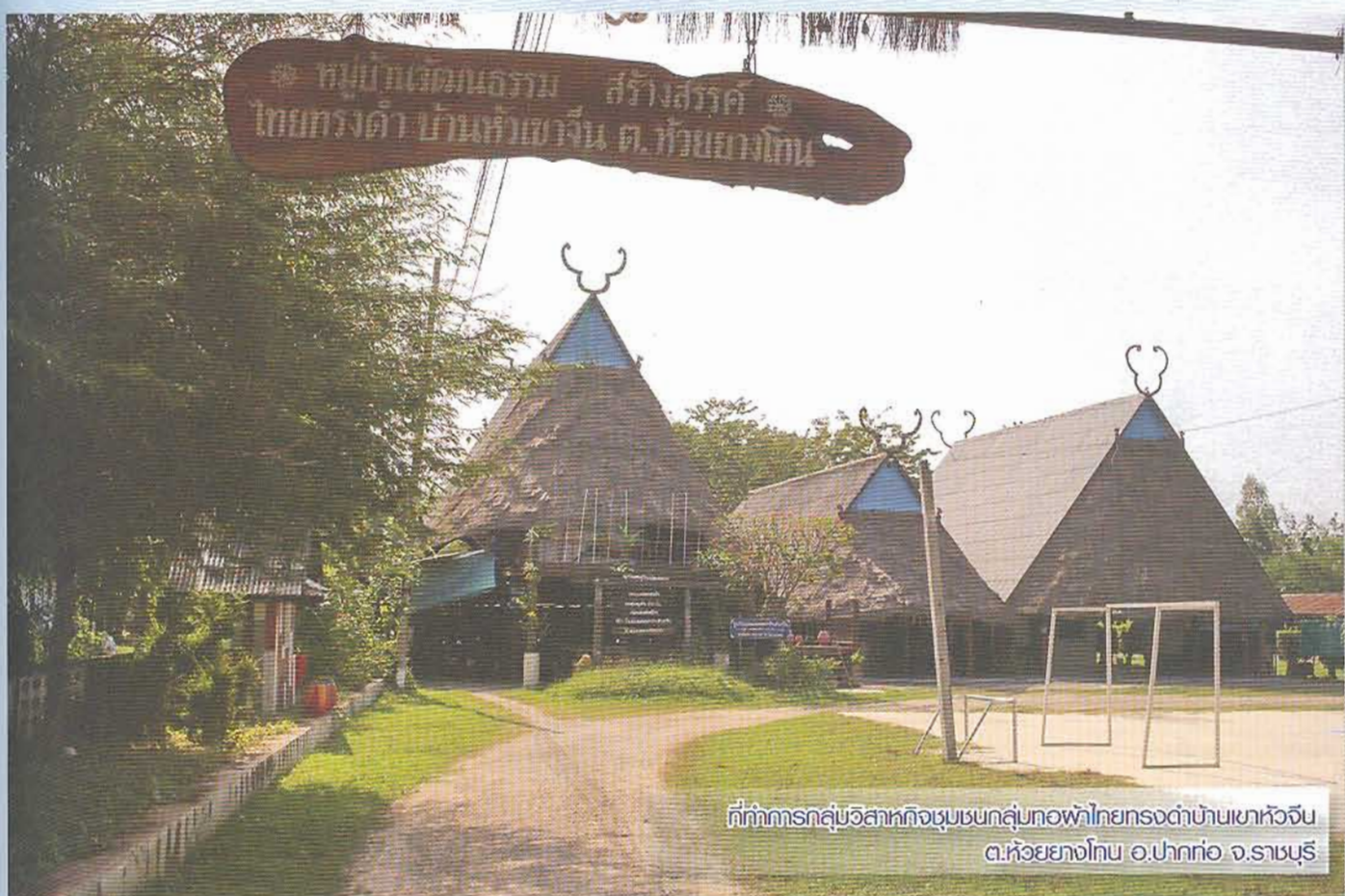

ที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไทยทรงดำบ้านเขาหัวจัน
ต.ห้วยยางโทน อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี

พื้นชีวิตผ้าทอโบราณ ชาวชุมชนบ้านไทยทรงดำ “พื้นชีวิตผ้าขึ้น ด้วยความสามัคคี”

ชาวไทยทรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” เดิมมีถิ่นที่อยู่ทางตอนใต้ของจีนและตอนเหนือของเวียดนาม ต่อมามีการอพยพย้ายถิ่นฐานกระจายไปในหลายพื้นที่ และหนึ่งในนั้นคือบ้านเขาหัวจัน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ผ้าเขมาไทยทรงดำ
หนึ่งในสินค้าขายดีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไทยทรงดำบ้านเขาหัวจัน

สมาชิกในกลุ่มกำลังปักก้อผ้าตามทีลูกค้าสั่งเข้ามา

ชื่อ “บ้านหัวเข่าจีน”

มีตำนานเล่าขานจากบรรพบุรุษว่า ในอดีตที่แห่งนี้มีทะเลล้อมรอบ และได้มีกลุ่มพ่อค้าชาวจีนล่องเรือสำเภามาทำการค้าขาย แต่เรือสำเภาเกิดแตกแล้วหัวเรือไปติดอยู่กับภูเขา จนชาวจีนจำนวนหนึ่งต้องขึ้นไปอยู่บนนั้น ซึ่งในปัจจุบันเขาลูกดังกล่าวอยู่ด้านหลังของหมู่บ้านแห่งนี้เอง ส่วนที่มาของคำว่า ไทยทรงดำ นั้น เนื่องจากผู้คนเหล่านี้แต่งกายด้วยชุดสีดำ อันเป็นเอกลักษณ์ของการตัดเย็บที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ชุดของชาวไทยทรงดำ แบ่งเป็นสองประเภท คือ ชุดที่สวมใส่กันธรรมดา กับชุดที่ปักเย็บด้วยลวดลายพิเศษที่ใส่ในงานพิธีการเท่านั้น เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเซ่น หรือไหว้ผีบรรพบุรุษ

เดิมทีอาชีพของชาวไทยทรงดำบ้านเขาหัวจีนทำการเกษตร เพาะปลูก ทำไร่ ทำนา แต่ด้วยความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ของเครื่องแต่งกายอันสืบทอดภูมิปัญญาการตัดเย็บมาจากรุ่นสู่รุ่น นี้เอง จึงกลายเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของชาว

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ มีหลากหลายให้ลูกค้าเลือก

ไทยทรงดำ บ้านเขาหัวจีน

ชุดของชาวไทยทรงดำนั้น ผู้ชายจะใส่เสื้อสีดำหรือสีเข้ม แขนยาวติดกระดุมเงินมียอดแหลมประมาณ 10-15 เม็ด ส่วนกางเกงที่สวมใส่จะเป็นสีดำมีทั้งขาล้น และขายาว ส่วนผู้หญิงนั้น ลักษณะเสื้อจะคล้ายฝ่ายชาย แต่สำหรับผ้าซิ่น จะมีลวดลายพิเศษ ที่เรียกว่า “ลายแดงโม” เนื่องจากการเย็บจะใช้ผ้าฝ้ายสีครามเกือบดำเป็นพื้น และใช้ฝ้ายกลีขาวหรือสีฟ้าอ่อนทอเป็นลายทางยาวตรงลงมา ลายเส้นตรงตามแนวยาวนี้ มองดูโดยรวมคล้ายกับลายของพลแดงโม

นางศรีพร นันทกิจ
รองประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไทยทรงดำ
บ้านเขาหัวจัน ต.ห้วยยางโกน อ.ปากท้อ จ.ราชบุรี

นางศรีพร นันทกิจ รองประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไทยทรงดำบ้านเขาหัวจัน ต.ห้วยยางโกน อ.ปากท้อ จ.ราชบุรี เล่าว่าผ้าทอไทยทรงดำเป็นภูมิปัญญาที่ทำกันในครัวเรือนสืบทอดกันมากกว่า 200 ปีผู้หญิงไทยทรงดำจะทอใช้เองในครัวเรือน สวมใส่ทั้งในชีวิตประจำวันและใส่ในงานพิธีโดยขั้นตอนการผลิตนั้น เริ่มจากการนำฝ้ายที่ปลูกเองมาปั่นเป็นเส้นฝ้าย จากนั้นจะทำการย้อมสีธรรมชาติเรียกว่าย้อมครามให้เป็นสีดำเรียกว่าคั่นนิล แล้วจึงนำมาตัดเย็บเพื่อสวมใส่ เรียกได้ว่าทำเองทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่มีเครื่องจักรเข้ามาช่วยเลย เรียกได้ว่าเป็นผ้าทอมืออย่างแท้จริง

ในเวลาต่อมาชาวบ้านเกิดความคิดขึ้นว่า นอกจากการเย็บผ้าเพื่อใส่เองแล้ว อยากนำเสื้อผ้าอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวออกจำหน่าย เพื่อหวังจะสืบทอดภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่ต่อไป เนื่องจากเกรงว่าจะไม่มีใครสืบทอดผ้าขึ้นไทยทรงดำต่อไป จึงรวมกลุ่มกัน เมื่อปี 2545 โดยมีสมาชิกเริ่มต้นเพียง 7 คน แต่ไปไม่รอด เพราะเมื่อมารวมกลุ่มกันแล้วต่างคนต่างทำ ไม่มีการประชุมปรึกษาหารือ ไม่มีการแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ไม่มีหน่วยงานจากภายนอกยื่นมือเข้ามาให้การสนับสนุน เลยนำไปสู่ความล้มเหลว

กระทั่งต่อมาในปี 2550 การรวมตัวครั้งที่ 2 เริ่มขึ้น

ใหม่โดยคราวนี้มีกรมพัฒนาชุมชนเข้ามาเป็นที่เล็งมาบอกให้พวกเรารวมกลุ่มและแนะนำให้ไปจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน มีองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่เข้ามาสนับสนุนเรื่องงบประมาณ มีวิสาหกิจชุมชนเข้ามาประสานช่วยเหลือเรื่องตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรมจังหวัดและมหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง ได้เข้ามาดูเรื่องพัฒนาลายผ้าเส้นให้โดดเด่นทันสมัย แต่ก็คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของผ้าทอไทยทรงดำมหาวิทยาลัยมหิดล เข้ามาดูแลเรื่องการย้อมสีผ้า

“การเริ่มต้นการรวมกลุ่มของพวกเราครั้งที่ 2 เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากความต้องการร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะคนที่ทอผ้าไทยทรงดำ ที่ยังต้องการให้ผ้าทอไทยทรงดำมีลมหายใจ ไม่อยากให้เห็นผ้าทอไทยทรงดำหายไปจากชุมชนเพราะไม่มีใครสืบทอด นั้นเพราะว่าเมื่อทอมาแล้วไม่รู้ว่าจะไปขายที่ไหน เมื่อทุกคนต้องการให้ผ้าทออยู่ต่อกันมาช่วยกันคิด มาช่วยกันทำ มาขับเคลื่อนกลุ่มให้เดินไปได้”

“มีการแบ่งหน้าที่มอบหมายอย่างชัดเจน เช่น มีตำแหน่งประธาน ตำแหน่งรองประธาน เภรียญิก ฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งทุกคนก็มีหน้าที่เป็นของตนเอง ประธานและรองประธานจะดูแลภาพรวมของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นประสานงานกับทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดูแลด้านงานตลาดในภาพกว้าง รับฟังปัญหาจากสมาชิกเพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาฝ่ายการตลาดจะทำหน้าที่ดูแลเรื่องงานขาย ซึ่งก็จะมีการจำหน่ายสินค้าในหลายช่องทาง เช่น การนำสินค้าออกร้านขายสินค้ากับหน่วยงานภาครัฐ เช่น ตลาดคลองผดุงกรุงเกษม ตลาดประชารัฐ งานแสดงสินค้าที่เมืองทองธานี”

“รวมทั้งสามารถมาซื้อได้โดยตรงกับทางกลุ่มด้วย ซึ่งช่วงออกพรรษาสินค้าจากทางกลุ่มนั้นขายดีมาก เนื่องจากมีการนำไปใช้ในงานมงคลต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน ซึ่งตรงนี้เมื่อเราจับจุดได้เราก็วางแผนในการผลิต เราระดมคนในกลุ่มช่วยกันผลิตเตรียมไว้ และในปัจจุบันทางกลุ่มได้เพิ่มช่องทางการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียเข้ามาซึ่งตอบโจทย์ลูกค้าคนรุ่นใหม่ได้ดีมาก”

“นอกจากนั้นเรายังมีการพัฒนาตัวสินค้าเพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่ผ้าไทยทรงดำจะมีแต่ผ้าชิ้นลายแดงโมเท่านั้น แต่ตอนนี้ได้มีการพัฒนาสินค้าของกลุ่มให้มีความหลากหลายขึ้น เช่น ผลิตผ้าขาวม้า กระเป๋า กางเกง เสื้อ กระโปรง และรับออเดอร์ตามลูกค้าสั่ง จะเห็นได้ว่าเราเริ่มทั้งเรื่องการวางแผนตลาด ศึกษาตลาดและพยายามเปิดตลาดใหม่ๆ อยู่เสมอ”

“ในส่วนของการควบคุมคุณภาพนั้น ทางกลุ่มจะดูแลอย่างเข้มงวด โดยจะมีฝ่ายควบคุมดูแลโดยเฉพาะ เพื่อตรวจดูว่าชิ้นงานผลิตได้ตามคุณภาพหรือไม่ เช่น เนื้อผ้าสีต้องสด

ซักแล้วสีไม่ตก ผ้าเนื้อต้องหนาก็ต้องกลับไปทำมาใหม่ ซึ่งทุกคนยอมรับในกฎกติกาที่วางเอาไว้ ส่งผลให้กลุ่มของเราเดินไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ”

“นอกจากการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มอยู่รอดคือ ต้องมีความรักใคร่สามัคคีและที่สำคัญต้องซื่อสัตย์กับทั้งตัวเองและกลุ่ม”

นางศรีไพร กล่าวในตอนท้ายของการนั่งพูดคุยในวันนี้ว่าตนมั่นใจว่าผ้าทอไทยทรงดำจะไม่สูญหายไปจากสังคมแน่นอน เนื่องจากทุกวันนี้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความเข้มแข็ง

สามัคคี และมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมมีสมาชิกแค่ 7 ราย แต่ ณ ปัจจุบันมีถึง 30 รายส่วนสินค้าต่างๆ ที่ทำแล้วขายไม่ได้เลยเมื่อก่อน แต่วันนี้กลับมียอดจำหน่ายสูงเป็นที่น่าพอใจ ตลาดของเรามีทั้งที่ไปออกร้านจำหน่ายตามงานต่างๆ และที่ลูกค้าเดินทางมาซื้อเองถึงกลุ่ม แล้วยังมีรายได้รวมกว่าสามแสนบาทต่อเดือน นอกจากนี้ทางกลุ่มยังเปิดโอกาสให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่เข้ามาเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าทอไทยทรงดำด้วย ส่วนชุมชนใดที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ของกลุ่มสามารถเดินทางมาศึกษาได้เช่นกัน

นางสมหมาย กลิ่นสุกล

รองประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอไทยทรงดำ บ้านหัวเขาค้อ จ.ราชบุรี

“เมื่อก่อนกับตอนนี้แตกต่างกันมาก เมื่อก่อนไม่มีใครรู้จักผ้าชิ้นของเรา ทำออกมาแล้วไม่มีใครมาซื้อ ทำออกมาแล้วไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน เพราะเราไม่มีการตลาด เราไม่มีการพัฒนาคุณภาพสินค้า ต่างคนต่างทำ เมื่อต่างคนต่างทำสินค้าก็ออกมาเยอะ ตลาดก็ไม่มีวางขาย ทำให้หลายคนเลิกทอผ้า แต่ปัจจุบันเมื่อเรารวมกลุ่มกัน มาแบ่งหน้าที่ในการทำงานกันอย่างชัดเจน สินค้าของเราก็ทำออกมาดี ขายดีจนบางครั้งพวกเราผลิตกันแทบไม่ทัน

นางอุไร ไกรงู

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอไทยทรงดำ บ้านหัวเขาค้อ จ.ราชบุรี

“พูดจริงๆ เลยนะ เมื่อก่อนกับปัจจุบันต่างกันราวฟ้ากับดิน เมื่อก่อนผ้าทอไทยทรงดำทอเสร็จแล้วไม่รู้ว่าจะขายที่ไหน เพราะเขามองเป็นเรื่องเขี้ยวๆ ดำ ดำ มอมมอม ไม่มีสีล้น ไม่มีจุดดึงดูดใจ เลยทำให้หลายคนถอดใจ ไม่อยากจะทำผ้ากันเลยทีเดียว แต่เมื่อพวกเรามารวมกลุ่มกัน มาช่วยกันทำหน้าที่ตามที่รับผิดชอบ มีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาให้คำแนะนำ หลายครัวเรือนเริ่มกลับมาทอผ้ากันอย่างจริงจัง เพราะสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ ยังรู้สึกภาคภูมิใจด้วย ที่ผ้าไทยทรงดำเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน